

De Nachtwaker / Klepperman

De nachtwaker, ook wel klepperman genoemd, was indertijd van groot belang voor de veiligheid van de inwoners van het dorp. Lang voordat er sprake was van straatverlichting en er geen verzorgingsstaat bestond met een sociaal vangnet wemelde het van de landlopers en andere kwaadwillende lieden, die bij nacht en ontij op zoek waren naar goederen van waarde, om in hun onderhoud te voorzien. Daar kwam nog eens bij dat door de gangbare bouwwijze, met veel hout en strooien daken, er voortdurend brandgevaar bestond. Er was derhalve een dringende behoefte aan nachtelijk toezicht in en rond het dorp.

Voor deze functie werd door de gemeenteraad dan ook, al in één van haar eerste vergaderingen in 1818 een zeer uitvoerige instructie vastgesteld, welke hierna vrijwel volledig is weergegeven:

1 - De nachtwacht zal zijn een weerbaar man van gezonden Lijve en Leden, zal moeten staan te goeder naam en faam en zal den ouderdom van 25 jaren bereikt hebben.

2 - Hij zal voor tractement eene som van 50 gulden in het jaar ontvangen benevens een paar schoenen, een paar kousen en een wachtjack.

3 - Vanwege de gemeente zal hij van een klepperpiek voorzien worden.

Vaste route

4 - 's Avonds zoo wel des Zomers als Winters na den klokslag van 10 uren, zal zijn wacht of ronde moeten een aanvang nemen, beginnende bij het armhuisje [stond achter het huidige gemeentehuis] en met zijn klep zich laten horen voor de na te melden huizen, als van Jan Dijkink [nu gemeentehuis], Jan Warmelink [nu kantoor Coberco], Jan Heilersig [nu Zwiers-Overmeen], Achter de kerk, Gerrit Jan Dijkink [nu Edah-winkel], Jan Hendrik van Heek [vroegere Hotel de Zwaan], Berend Fokkers [nu boekhandel Prins] en Willem Ikkink [nu W. Hargeerds]. Moet aldaar zoveel mogelijk rond zien na de Dieker- en Achterhoek of daar ook ongemak van brand mogt zijn en vandaar terugkerende door de gaarden of stege en zich als voren laten horen voor het huis van Berend Schottink [nu Wiemerinkweg 11/13], Gerrit Loos [nu Wiemerinkweg 4/6], bij de molen en het huis van Mannes Horstink [nu Pr. Irenestraat 13], op den brink bij de weduwe Kistemaker [nu begin Koekoekslaan], bij Harmen Sligman [nu nabij Veer'n hof], en voor de Pastorie [nu Wehmekamp], waarvan hij terugkeert door de stege bij Teunis Steunenbergh waar hij zich het laatst laat horen, gaande van daar door het steegje voorbij Hendrik Vossebelt op Brinkers [kaasfabriek] terug moetend.

Wandelende wekker

Hij moet na het slaan met de klep ieder keer roepen wat uur de klok heeft.

5 - Bovengenoemd voorschrift moet hij zoo van uur tot uur vervolgen te weten:

15 november - 15 februari van 10 tot 5 uur

15 februari - 15 april van 10 tot 4 uur

15 april - 15 juli van 10 tot 3 uur

15 juli - 15 november van 10 tot 4 uur

Ook Dijker- en Achterhoek

6 - Eens in ieder nacht nadat hij de in art 4 voorgeschreven ronde heeft gedaan op een uur ter zijner keuze zal hij ook rondgaan in de Dieker- en Achterhoek en zich laten hooren voor de woonhuizen van Meenderink, Pongert, Breukink, Wissink, Bisschopslonink, Kloeke, Jan Hoitink, Rietman, Boode en Kuiper.

Brandwacht

7 - Bij het ontstaan van brand zal hij dadelijk alle inwoners opwekken en wel met de meeste spoed diegenen welke tot de brandspuit behooren en zal met de klep eene zoodanige buitengewoone verandering maken dat elke inwoner daardoor kan ontdekken dat er brand in het dorp is; doch zoo de brand ontstaat buiten het dorp zal hij alleen de leden van het gemeentebestuur welke in het dorp woonachtig zijn, als meede de brandmeester en die verder tot de brandspuit behooren opwekken ten einde die ongelukkigen te hulp te koomen.

8 - Wanneer er zich zwaar weer opdoet zal hij diegenen welke zulks verkiest opwekken in het bijzonder de mulder Horstink en gedurende wanneer het onweer komt of nabij is, altoos op straat moeten zijn.

Burgerwacht

9 - Hij zal goed acht moeten nemen op alle dieverijen en bij ontdekking hiervan alle pogingen aanwenden om den dief of de dieven te vangen of daartoe de noodige hulp zoeken ten dien einde de

veldwachter van de gemeente oproepen en dadelijk kennis daarvan geven aan de leden van het gemeentebestuur.

Voorts zal bij ontdekking van onbekende in de nacht rondzwervende bedelaars, schooyers, vagebonden en ander kwaad volk, alsmede de veldwachter in kennis stellen.

10 - Hij is verplicht te waken en zal zowel bij dag als nacht wanneer tot handhaving der goede orde en Policie en de plaatselijke administratie zulks gevorderd wordt, nimmer zijne adsistentie aan het gemeentebestuur vermogen te weigeren.

Waarnemer

11 - Wanneer hij door ziekte of anderszins verhinderd wordt zijn post in persoon te kunnen waarnemen zal hij zulks, onder goedkeuring van het gemeentebestuur, door een ander geschikt persoon waarvoor hij verantwoordelijk is, kunnen laten waarnemen.

12 - Hij is gehouden zijn post eerlijk en trouw waar te nemen en bij aldien hij nalatig mogt bevonden worden zich te buiten gaat in sterken drank of iets onbehoorlijks verrigt, zal hem dadelijk voor de eerste maal door het plaatselijk bestuur zijn tractement voor den tijd van een tot drie weken naar omstandigheden ten profijte van de gemeentekas worden ingehouden, ten tweede male zulks weder plaats vindende zal hij voor de tijd van drie tot zes weken in zijne functie worden geschorst. En eindelijk zich voor de derde maal aan een of ander schuldig makende, zal hij dadelijk van zijn post worden afgezet zonder enige aanspraak te hebben of te mogen maken op het verdiend tractement of kledingstukken van het loopende vierdeelsjaar.

13 - Eindelijk zal hij zich in alle opzigten gedragen naar deze instructie welke de gemeenteraad zich voorbehoudt zoo nodig te allen tijde te kunnen amplieeren of veranderen, alsmede naar de bevelen welke hem door of vanwege het gemeentebestuur worden gegeven.

14 - Hij legt in handen van de schout en de assessoren den navolgende eed af...'

Markelose nachtwakers

De functie werd veelal uitgeoefend door mensen die overdag niet in de gelegenheid waren de kost te verdienen. Meer dan eens waren het klusjesmensen die ernaast bijvoorbeeld klokkenluider, doodgraver en/of lantaarnopsteker waren.

De eerstbenoemde nachtwaker in 1818 was Jan Leeftink, die woonde in het armenhuisje aan de Stationsstraat, vlak achter het huidige gemeentehuis. Leeftink werd in 1833 ontslagen omdat hij z'n betrekking niet naar behoren bleek uit te oefenen.

Personen die, na Jan Leeftink, voor langere tijd tijdens de nachtelijke uren waakten, waren: G.H. Reurslag (wever wonend aan het Kerkplein, pand 67), W. Sligman (de Kuper), Albert Dijkjans (de Vedder, Kerkplein) en G.J. Stegeman (kleppermanshoes, Kerkplein).

Zoals hiervoor al aangegeven, was het Stegeman niet vergund maar enigzins 'vervroegd uit te treden'. Hij bekleedde zodoende de kleppermansfunctie liefst vijftig jaar.

Op latere, hoogbejaarde leeftijd was hij feitelijk nauwelijks in staat z'n werk te doen. En hoewel de gemeente niet wilde meewerken aan enige vorm van pensionering bedacht men hem toch nog enkele malen met een salarisverhoging, 'vanwege z'n ongelukkige gezinssituatie'. Met het overlijden van Stegeman in 1911, op 87-jarige leeftijd, werd ook de functie van nachtwaker afgeschaft.